

بررسی علل بی‌انگیزگی دانشجویان مهندسی

در چند سال اخیر، گزارش‌های متعددی از بی‌انگیزگی دانشجویان از سوی اساتید ارائه شده است. به‌منظور بررسی این مسئله، در خرداد ماه ۱۳۹۶، یک نظرسنجی مقدماتی از حدود ۲۰۰ نفر از دانشجویان کارشناسی مهندسی پردیس فنی صورت گرفت. در این نظرسنجی، تنها یک سوال زیر از دانشجویان پرسیده شد:

«گفته می‌شود دانشجویان بی‌انگیزه شده‌اند، اگر چنین است علت چیست؟».

این نظرسنجی، که به‌صورت کتبی و با همکاری اساتید دانشکده‌های مختلف، در ابتدای یکی از جلسات درس ایشان صورت گرفت، اطلاعات با ارزشی را به‌دست داد. این اطلاعات، مبنای مناسبی را برای طراحی یک پرسشنامه نظرسنجی گسترده‌تر، در مورد شناسایی دقیق‌تر علل بی‌انگیزگی دانشجویان، مهیا کرد.

پرسشنامه‌ای که به‌این منظور تهیه شد، از سه بخش تشکیل شده بود (پیوست). در بخش اول پرسشنامه، فرض بر انگیزه دار بودن دانشجویان گذارده شده بود و برای کسب اطلاعات در این مورد چهار سوال زیر طراحی شد:

۱. برای زندگی انگیزه دارم
۲. برای درس خواندن انگیزه دارم
۳. نسبت به آینده امیدوارم
۴. به آینده کاری خوشبین هستم

بخش دوم پرسشنامه با این پیش فرض طراحی شد، که دانشجویی مورد پرسش، به‌درجاتی بی‌انگیزه است. برای این قسمت، با استفاده از نظراتی که دانشجویان در نظرسنجی مقدماتی ابراز کرده بودند، ۲۷ سوال طراحی شد (جدول ۱). هشت سوال اول این قسمت در مورد نقش دانشگاه و اساتید در بی‌انگیزگی دانشجویان است. هفت سوال بعدی وجوه مختلف برنامه‌داری را عامل موثر می‌داند و بالاخره دوازده سوال انتهایی، به عوامل خارج از محیط آموزشی، که بر بی‌انگیزگی تأثیر می‌گذارند، اختصاص یافته است. در بخش‌های اول و دوم پرسشنامه، دانشجویان با انتخاب یکی از ۵ گزینه خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم، نظر خود را در مورد تأثیر هر سوال بر افزایش یا کاهش انگیزه، ارائه داده‌اند.

در بخش سوم پرسشنامه، از دانشجویان خواسته شد تا نظرات خود را در مورد دو سوال زیر به‌طور مشروح بیان کنند:

۱. دیگر عوامل تأثیرگذار در بی‌انگیزگی کدامست؟
۲. راهکارهای پیشنهادی شما برای کاهش بی‌انگیزگی چیست؟

جدول ۱. عوامل موثر در بی انگیزگی دانشجویان

عوامل خارج از دانشگاه	برنامه درسی	آموزشگران و دانشگاه
۱۶. نداشتن آرمان و هدف مشخص	۹. برآورده نشدن انتظارات توسط رشته تحصیلی	۱. بی انگیزگی استادان
۱۷. نداشتن تصویر روشن از آینده	۱۰. نداشتن علاقه به رشته تحصیلی	۲. ضعف علمی استادان
۱۸. نداشتن امید به اشتغال	۱۱. اجبار به انتخاب رشته تحصیلی	۳. روش تدریس نامناسب استادان
۱۹. سخت بودن شرایط ازدواج	۱۲. وجود دروس غیر مرتبط با برنامه آموزشی	۴. کمبود رابطه استاد و دانشجو
۲۰. مسایل فرهنگی جامعه	۱۳. کم بودن فعالیت‌های عملی و مهارتی	۵. سخت گیری زیاد استادان
۲۱. شرایط سیاسی-اجتماعی	۱۴. خشک و تئوریک بودن دروس	۶. تبعیض در رفتار استادان
۲۲. مشکلات اقتصادی	۱۵. حجم زیاد برنامه درسی	۷. جو حاکم بر دانشگاه
۲۳. مسایل خانوادگی		۸. برآورده نشدن انتظارات در دانشگاه
۲۴. درگیری‌های عاطفی		
۲۵. کم بودن تفریحات سالم		
۲۶. اولویت دادن به فضای مجازی		
۲۷. تبعیض در جامعه		

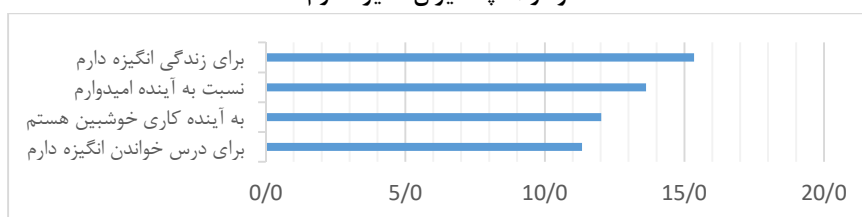
بیش از ۹۰۰ دانشجوی کارشناسی دانشکده های مهندسی برق و کامپیوتر، شیمی، صنایع، عمران، متالورژی و مواد، معدن، مکانیک و نقشه برداری دانشگاه تهران، در این نظرسنجی شرکت نمودند. بیشتر پاسخ دهنده ها دانشجویان سال های دوم، سوم و چهارم کارشناسی بوده اند. تعداد دانشجویان پسری که پرسشنامه را تکمیل کرده اند دو برابر دانشجویان دختر بوده است (جدول ۲).

جدول ۲. آمار شرکت کنندگان در نظر سنجی

بدون پاسخ	جنسیت		سال تحصیلی						تعداد برگه قابل قبول	دانشکده
	مرد	زن	دانشگاه آزاد	فصلی	دانشگاه آزاد	فصلی	دانشگاه آزاد	فصلی		
۲	۸۹	۱۳	۱۱	۵	۳۲	۴۱	۱۵	۰	۱۰۳	مهندسی معدن
۱	۵۳	۳۷	۱	۵	۴۳	۲۱	۲۱	۰	۹۱	مهندسی متالورژی و مواد
۲	۶۴	۱۶	۱۰	۱	۲۴	۴۷	۰	۰	۸۲	مهندسی عمران
۶	۴۴	۶۲	۱۷	۲	۳۴	۲۴	۳۵	۰	۱۱۲	مهندسی صنایع
۶	۴۷	۳۵	۱۷	۱	۳۲	۹	۴	۲۵	۸۸	مهندسی شیمی
۲	۳۱	۲۱	۶	۱	۲۳	۱۲	۱۲	۰	۵۴	مهندسی نقشه برداری
۰	۵۹	۱۶	۸	۰	۹	۲۶	۳۲	۰	۷۵	مهندسی مکانیک
۵	۲۲۸	۷۰	۱۹	۳۷	۵۶	۶۱	۸۱	۴۹	۳۰۳	مهندسی برق و کامپیوتر
۲۴	۶۱۵	۲۷۰	۸۹	۵۲	۲۵۳	۲۴۱	۲۰۰	۷۴	۹۰۸	مجموع

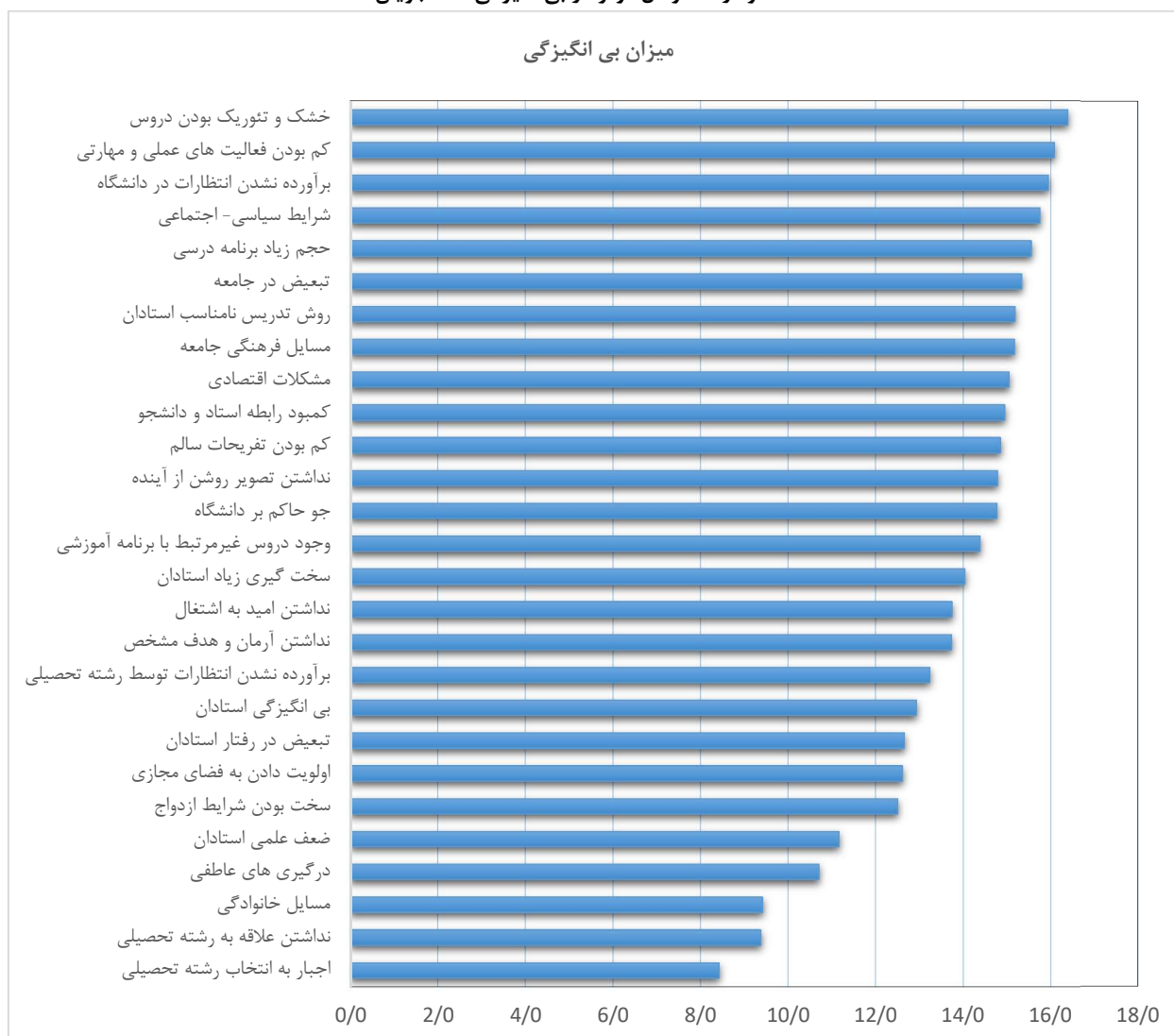
در پاسخ به چهار سوالی که با فرض انگیزه دار بودن دانشجویان طراحی شده بود، انگیزه برای درس خواندن کمترین رتبه را به خود اختصاص داد (نمودار ۱).

نمودار ۱. چه میزان انگیزه دارم.

عوامل موثر در بی‌انگیزگی دانشجویان، به ترتیب اهمیت، در نمودار ۲ آمده است. همچنان که در این نمودار دیده می‌شود اجبار به انتخاب رشته تحصیلی، نداشتن علاقه به رشته تحصیلی، مسایل خانوادگی و درگیری‌های عاطفی چهار عاملی هستند که کم‌ترین تاثیر را در بی‌انگیزگی دانشجویان داشته‌اند. از سوی دیگر، خشک و تئوریک بودن درس، کم بودن فعالیت‌های عملی و مهارتی و برآورده نشدن انتظارات در دانشگاه، سه عاملی هستند که از نظر دانشجویان دانشکده فنی دانشگاه تهران بیشترین تاثیر را در بی‌انگیزگی آنها داشته است. در پاسخ به دو سوال تشریحی این نظرسنجی، که دیگر عوامل تأثیر گذار در بی‌انگیزگی و راهکارهای پیشنهادی دانشجویان برای کاهش بی‌انگیزگی را مورد پرسش قرار داده بود، دانشجویان نظرات و پیشنهادات جالب و سودمندی را ارائه دادند.

نمودار ۲. عوامل موثر در بی‌انگیزگی دانشجویان

نتایج نظرسنجی از دانشجویان هر دانشکده به‌طور مجزا تنظیم و برای بررسی و در صورت نیاز اقدام، به‌دانشکده مربوطه ارسال شد. بررسی تفصیلی نظرسنجی صورت گرفته در دانشکده‌های فنی دانشگاه تهران بزودی منتشر می‌شود. برای بررسی تعمیم‌پذیری نتایج این نظر سنجی، نظر سنجی مشابهی در دانشکده‌های مهندسی دانشگاه خواجه نصیر نیز انجام شد. مراکز آموزش مهندسی می‌توانند برای بررسی علل بی‌انگیزگی دانشجویانشان نظر سنجی‌های مشابهی را سامان دهند. کاربرد نظر سنجی که در اینجا گزارش شد، به پیوست آمده است.